

РОЗДІЛ 10 СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.71>
УДК 347.965

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТА ЯК ОДИН ІЗ ЙОГО ПРОФЕСІЙНИХ ОBOB'ЯЗКІВ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Заборовський В.В.

*професор, доктор юридичних наук,
професор кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету
orcid.org/0000-0002-5845-7535*

Фазикош В.Г.

*доцент, кандидат юридичних наук,
професор кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету*

Семерак О.С.

*доцент, кандидат юридичних наук,
професор кафедри кримінального права та процесу
Ужгородського національного університету*

Заборовський В. В., Фазикош В. Г., Семерак О. С. Підвищення кваліфікації адвоката як один із його професійних обов'язків: загальні положення.

Дана стаття присвячена розкриттю питань, які пов'язані із з'ясуванням сутності професійного обов'язку адвоката підвищувати свою кваліфікацію.

В рамках даної статті було досліджено різні підходи науковців, а також розкрито позицію законодавця щодо визначення правової природи інституту підвищення кваліфікації, що сприймається як один із визначальних професійних обов'язків адвоката. Аналізуються також міжнародні та регіональні стандарти, які мають вагоме значення для формування якісних національних (вітчизняних) стандартів організації та діяльності адвокатури.

Аргументується позиція, згідно з якою підвищення адвокатом своєї кваліфікації є одним із визначальних його обов'язків, закріплення якого насамперед має мету забезпечити належну реалізацію конституційного права особи на отримання професійної правничої допомоги. Акцентується увага на тому, що надання такої допомоги неможливе без наявності у адвоката відповідного комплексу знань та досвіду вирішення покладених на нього завдань, усвідомлення специфіки тактики та методів здійснення адвокатської діяльності, володіння широким комплексом як процесуальних, так і позапроцесуальних способів надання професійної допомоги.

Для досягнення поставленої мети, автором були застосовані характерні для правової науки методи. Дослідження проводилося із застосуванням насамперед системно-структурного методу та діалектичного методу пізнання правової дійсності.

На підставі проведеного дослідження, автор доходить висновку, що постійне і безперервне підвищення адвокатами своєї кваліфікації відіграє важливу роль у функціонуванні професійної адвокатури

та являє собою одну з головних передумов для успішного функціонування всієї системи правосуддя загалом, а принцип професійної компетентності (безперервності юридичного навчання) адвоката розглядається як один з базових принципів організації адвокатури, що по своїй суті є обов'язковим стандартом адвокатської професії.

Ключові слова: правовий статус адвоката; адвокатська діяльність; професійні обов'язки адвоката; підвищення кваліфікації адвоката; професійний рівень адвоката.

Zaborovskyy V. V., Fazykosh V. G., Semerak O. S. Lawyer training as one of his professional duties: general provisions.

This article is devoted to the issues related to clarifying the essence of the professional duty of a lawyer to improve their skills.

This article examines the different approaches of scholars, as well as reveals the position of the legislator to determine the legal nature of the institute of professional development, which is perceived as one of the defining professional responsibilities of a lawyer. International and regional standards are also analyzed, which are important for the formation of quality national (domestic) standards of organization and activity of the bar.

The position is argued that the improvement of a lawyer's qualification is one of his defining responsibilities, the consolidation of which is primarily aimed at ensuring the proper implementation of the constitutional right of a person to receive professional legal assistance. Emphasis is placed on the fact that such assistance is impossible without a lawyer with the appropriate set of knowledge and experience in solving the tasks assigned to him, awareness of the specifics of tactics and methods of advocacy, possession of a wide range of both procedural and non-procedural methods of professional assistance.

To achieve this goal, the author used methods typical of legal science. The research was conducted using primarily the system-structural method and the dialectical method of cognition of legal reality.

Based on the study, the author concludes that the continuous and continuous improvement of lawyers' skills plays an important role in the functioning of the professional bar and is one of the main prerequisites for the successful functioning of the justice system as a whole. as one of the basic principles of the organization of advocacy, which in essence is a mandatory standard of the legal profession.

Key words: legal status of a lawyer; advocacy; professional duties of a lawyer; lawyer training; professional level of a lawyer.

Актуальність теми. Специфіка адвокатської діяльності зумовлена насамперед особливістю правового статусу адвоката [1; 2], структурними елементами якого є сукупність його прав [3; 4], обов'язків [5; 6], гарантій [7; 8] та відповідальності [9; 10], а професійна складова діяльності якого підтверджується як на момент набуття вказаного статусу (внаслідок складання кваліфікаційного іспиту) [11], так і в процесі здійснення адвокатської діяльності [12], зокрема, внаслідок необхідності дотримання професійного обов'язку щодо систематичного підвищення адвокатом своєї кваліфікації. Все це вказує на необхідність розкриття правової природи обов'язку адвоката щодо підвищення своєї кваліфікації, в тому числі положень міжнародних та регіональних актів, які його регламентують.

Аналіз наукових публікацій. Проблема визначення сутності професійних обов'язків адвоката була предметом досліджень ряду науковців. Серед вчених, які досліджували окремі аспекти правової природи обов'язку адвоката підвищувати свою кваліфікацію, доцільно виокремити праці Н.М. Бакаянкової, С. Барбашина, О.О. Воронова, Т.Б. Вільчик, Е.М. Дідик, М.О. Жениної, А.В. Іванцової, А.В. Рагуліна, В.О. Святоцької, М.М. Сороки, І.Л. Трунова, М.С. Шайхуліна та інших.

Метою даної статті є розкриття правової природи обов'язку адвоката щодо підвищення своєї кваліфікації як одного із визначальних його професійних обов'язків. Основними завданнями автор ставлять перед собою: проаналізувати законодавче закріплення та дослідити різноманітні підходи науковців, що пов'язані із визначенням сутності підвищення кваліфікації як професійного обов'язку адвоката; розкрити положення міжнародних та регіональних стандартів адвокатури, які визначають зміст принципу професійної компетентності (безперервності юридичного навчання) адвоката як одного із базових принципів організації адвокатури.

Виклад основного матеріалу. П. 4 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [13] передбачає, що одним із визначальних професійних обов'язків адвоката є обов'язок підвищувати свій професійний рівень. В той же час, підвищення кваліфікації це не тільки норма-

тивно закріплений обов'язок, а як слушно зазначає О.О. Воронов [14, с. 207], це особлива вимога до професії адвоката (його внутрішня потреба), враховуючи те, що прогрес не стоїть на місці, постійно та швидкими темпами оновлюється законодавство, змінюється тією чи іншою мірою практика його застосування, що викликає необхідність постійно вдосконалювати свої знання як теоретикам, так і спеціалістам, якими насамперед є і адвокати.

Закріплення за адвокатурою такої особливої вимоги, зокрема, покликане забезпечити належну реалізацію конституційного права особи на отримання професійної правничої допомоги. Це зумовлено тим, що надання такої допомоги на професійній основі неможливе без наявності у адвоката-захисника чи адвоката-представника відповідного комплексу знань та досвіду вирішення покладених на нього завдань, усвідомлення специфіки тактики та методів здійснення адвокатської діяльності, використання новітніх юридичних доктрин та технік, володіння широким комплексом як процесуальних, так і позапроцесуальних способів надання професійної допомоги, і як вказує Е.М. Дідик, адвокат має чітко представляти свої роль і місце у захисті прав, свобод та законних інтересів особи у конкретній справі [15, с. 216]. Крім цього, вона вміло зазначає, що постійне вдосконалення адвокатом своїх знань сприятиме підвищенню авторитету та престижу адвокатської професії в цілому. Адвокат має постійно працювати над вдосконаленням своїх знань і професійної майстерності, володіти достатньою інформацією про зміни у чинному законодавстві, що на думку Н.В. Бакаянної, являє основу принципу компетентності в діяльності адвокатів [16, с. 329]. Необхідність підвищення кваліфікації зумовлена і зміною сфери адвокатської діяльності, внаслідок чого адвокатам потрібно не тільки враховувати стрімкий процес зміни законодавства, коли більшість нормативних актів зазнає безліч змін та доповнень, але, як зазначають науковці, адвокати почали вивчати іноземні мови, міжнародне право та внутрішнє право іноземних держав [17, с. 47]. До професійного росту, за твердження М.М. Сороки, підштовхує як вільний ринок правових послуг та висока конкуренція в ньому, так і те, що кожен адвокат заінтересований у підвищенні свого рівня кваліфікації, від якого залежить і його репутація [18, с. 112].

Взагалі функціонування професійної адвокатури, важливу роль у якому відіграє постійне і безперервне підвищення адвокатами своєї кваліфікації, що по своїй суті є обов'язковим стандартом адвокатської професії, свідчить про високий її професіоналізм, являє собою одну з головних передумов для успішного функціонування всієї системи правосуддя загалом. Як зазначається у звіті генеральної дирекції Департаменту політики з прав громадян та конституційних справ Європейського парламенту, підготовка адвокатів має вирішальне значення для формування європейської культури правосуддя [19].

З важливої ролі підвищення адвокатом свого професійного рівня виходить і нова редакція Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України [20], вказуючи на те, що воно забезпечуватиме безперервне оновлення, розширення та поглиблення адвокатами своїх навичок, знань і вмінь, та спрямоване, зокрема: на оволодіння інформацією про останні зміни у вітчизняному законодавстві та практики його застосування; підвищення рівня знань щодо захисту прав людини та основоположних її свобод та сприяння їхньому здійсненню, щодо реалізації права на справедливий суд, практики реалізації правил адвокатської етики тощо. Поряд з цим, значення безперервного підвищення кваліфікації полягає не тільки в тому, що воно спрямоване на освоєння адвокатом нових методів роботи, новел в законодавстві, спеціальної літератури, але й усвідомлення, як зазначає А.В. Іванцова, значення своєї поведінки в прагненні до сумлінності і максимальної самовіддачі, необхідності постійної роботи над своїми особистісними якостями (совістю, честю, обов'язком і репутацією адвоката) [21, с. 84].

Комплекс знань, вмінь та навичок, а також особистих якостей адвоката апriorі повинні надавати йому можливість адаптуватися до нових тенденцій надання правничої допомоги на професійній основі. В даному випадку заслуговує на увагу твердження К. Джейма, згідно з яким юридична освіта, практичні навички та професійна підготовка, оволодіння навичкам професійного спілкування та особистісний розвиток – все це перетинається і взаємодіє в рамках адвокатської діяльності, і продовжуватиме взаємодіяти та впливати на адвоката протягом усієї його професійної діяльності [22]. Без сумніву, від рівня професійної підготовки адвоката безпосередньо залежить і якість наданої ним правової допомоги, а отже, і ступінь захищеності прав та свобод його клієнта. В більшості випадків від рівня кваліфікації адвоката залежить і розмір його гонорару, а систематичне підвищення ним кваліфікації являє собою прямі інвестиції в його успішність та професіоналізм. Як відмічав А. Лінкольн «Час і поради адвоката – це його товарний запас («A lawyer's time and advice are his stock in trade» [23]).

Відсутність належної кваліфікації у адвоката є перешкодою у реалізації конституційного права особи на професійну правничу допомогу. Це зумовлено тим, що фундаментальне призначення адвокатури якраз і полягає у захисті прав людини, і як слушно зазначає І.Л. Трунов, адвокат за своїм статусом є основною персоною в механізмі надання правової допомоги, і якщо лікар відповідає за здоров'я пацієнта, то адвокат може вплинути на все подальше життя людини – долю, професію, добробут тощо [24, с. 11]. Негативним моментом неналежної кваліфікації адвоката, що за твердженням М.О. Жениної, проявляється у неправильно обраній позиції у справі, невмінні тлумачити правові приписи, непоінформованості про практику розгляду певної категорії справ, внаслідок чого в багатьох випадках це призводить до відмови клієнта від допомоги адвоката, а нерідко і порушення дисциплінарного провадження щодо адвоката [25, с. 168]. Значні вимоги до кваліфікації адвоката (зокрема, на етапі доступу до професії) пов'язані з тим, що майбутній адвокат повинен розуміти, що на ньому буде велика відповідальність за його дії та рекомендації для клієнтів, оскільки, як вдало відмічає А. Барбашин, в деяких випадках ціною невірних рекомендацій можуть бути свобода та бізнес клієнтів [26].

Велику увагу питанню підвищення кваліфікації адвокатів приділяють і акти, які визначають міжнародні стандарти адвокатури. Так, одним із визначальних таких актів є Основні положення про роль адвокатів [27], які прийняті на VIII Конгресі ООН по запобіганню злочинам в 1990 році. В п. 9 даних Положень йдеться про обов'язок урядів, професійних асоціацій адвокатів та навчальних інститутів забезпечити адвокатам можливість одержати відповідну освіту, підготовку та знання як про права та основні свободи людини, що визнані національним та міжнародним правом, так і про етичні обов'язки, які покладені на адвоката.

Принцип професійної компетентності розглядається як один з базових принципів організації адвокатури, що передбачений Хартією основоположних принципів європейських адвокатів [28], що була прийнята Радою адвокатських асоціацій та правових товариств Європи (СЄВЕ) у 2006 році. Слід відмітити, що Національна асоціація адвокатів України вступила до СЄВЕ та надала згоду на застосування її Правил професійної етики [29]. Також потрібно врахувати те, що СЄВЕ була затверджена Типова схема для безперервного професійного навчання [30], в якій вказується на велике значення безперервного навчання як для адвокатів, так і їх клієнтів, а також звертається увага, що всі адвокати в Європі повинні брати участь у програмах безперервної професійної підготовки, і всі адвокатські асоціації та правові товариства Європи мають розробляти власним способом програми та/або правила для такого навчання.

Юридичну освіту, навчання та вступ до юридичної професії, як один із провідних принципів організації адвокатури (принцип II), розглядає і Рекомендація № R(2000)21 Комітету міністрів Ради Європи про свободу здійснення професії адвоката [31], в яких вказується на необхідність вжиття всіх заходів для забезпечення високого рівня юридичної підготовки та моральності як передумови вступу до професії та забезпечення безперервної освіти адвоката (зокрема, задля зміцнення юридичних навичок, підвищення обізнаності з етичними питаннями та питаннями прав людини насамперед з метою підтримання належного відправлення правосуддя). Взагалі в даній Рекомендації поняття «адвокат» означає особу, яка має відповідну кваліфікацію та уповноважена згідно до національного законодавства виступати та діяти від імені своїх клієнтів, займатися юридичною практикою, виступати в судах або консультувати та представляти своїх клієнтів у юридичних питаннях.

З необхідності існування високих вимог до рівня юридичної освіти як до головного критерію для прийому адвоката до професійної спільноти з умовою підвищення ним своєї кваліфікації в подальшому виходить і Міжнародна асоціація юристів (ІВА), яка була створена ще в 1947 році та на сьогодні налічує понад 80.000 індивідуальних юристів та 200 асоціацій адвокатів і юридичних товариств. У своїх рекомендаціях щодо навчання та освіти юристів [32] ІВА не тільки звертає увагу на те, що асоціації адвокатів та юридичні товариства як професійні організації адвокатів несуть основну відповідальність за заохочування своїх членів до участі в безперервній професійній освіті, за забезпечення доступності різноманітних форм навчання, а також за контроль над виконання їхнім членом своїх обов'язків щодо безперервної професійної освіти, але, що слушно, акцентує увагу на особистій відповідальності кожного юриста щодо оновлення своїх знань в рамках процесу навчання протягом усього життя, задля можливості використовувати нові юридичні доктрини та техніку в процесі своєї діяльності у постійно мінливому глобалізованому соціальному та бізнес-середовищі.

Все це свідчить про вагоме значення інституту підвищення кваліфікації в аспекті визначення міжнародних та регіональних стандартів підвищення кваліфікації, які мають визначальне значення для

формування якісних національних стандартів організації та діяльності адвокатури. Ми повною мірою погоджуємося з позицією Т. Вільчик та В. Святоцької, за якою національні стандарти адвокатури гуртуються на міжнародних стандартах та внутрішньодержавних особливостях, традиціях і звичаях упорядкування та ведення такого правничого фаху як адвокатура. Вони вміло також відмічають, що стали міжнародні та європейські стандарти, зокрема, такі як необхідність постійного навчання та підвищення кваліфікації, етичні стандарти адвокатської діяльності прийняті уповноваженими державними органами або органами адвокатського самоврядування та вже давно стали обов'язковими для українських адвокатів [33, с. 60].

Висновки. Одним із визначальних обов'язків адвоката є обов'язок підвищувати свою кваліфікацію, закріплення якого насамперед має мету забезпечити належну реалізацію конституційного права особи на отримання професійної правничої допомоги. Цей обов'язок спрямований на забезпечення належної якості наданої адвокатом правничої допомоги, а отже, і на підвищення ступеню захищеності прав та свобод його клієнта. Це зумовлено тим, що надання такої допомоги неможливе без наявності у адвоката відповідного комплексу знань та досвіду вирішення покладених на нього завдань, усвідомлення специфіки тактики та методів здійснення адвокатської діяльності, володіння широким комплексом як процесуальних, так і позапроцесуальних способів надання професійної допомоги.

Постійне і безперервне підвищення адвокатами своєї кваліфікації відіграє важливу роль у функціонуванні професійної адвокатури та являє собою одну з головних передумов для успішного функціонування всієї системи правосуддя загалом. Принцип професійної компетентності (безперервності юридичного навчання) адвоката розглядається як один з базових принципів організації адвокатури, по своїй суті є обов'язковим стандартом адвокатської професії, велику увагу якому приділяють акти, що визначають міжнародні та регіональні стандарти адвокатури, які мають вагоме значення для формування якісних національних стандартів організації та діяльності адвокатури.

Список використаних джерел:

1. Заборовський В.В. Особливості правового статусу адвоката-представника в цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2015. Вип. 35. Ч. 2., Т. 3. С. 161-168.
2. Заборовський В.В. Незалежний правовий статус адвоката. *Порівняльно-аналітичне право.* 2017. № 1. С. 266-268.
3. Заборовський В.В., Булеца С.Б. Щодо можливості отримання інформації з обмеженим доступом на запит адвоката. *Visegrad journal on human rights.* 2021. № 2. Р. 322-328.
4. Заборовський В.В. Некоторые проблемные вопросы реализации адвокатом права на опрос лиц с их согласия за украинским законодательством. *Новая правовая мысль.* 2017. № 1 (68). С. 18-22.
5. Заборовський В.В., Бисага Ю.М. Професійні обов'язки як необхідний елемент структури правового статусу адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2017. Вип. 45. Т. 2. С. 144-151.
6. Заборовський В.В. Уникнення конфлікту інтересів в якості професійного обов'язку адвоката. *Innovative research of legal regulation of public administration: International Scientific Conference (Lublin (Republic of Poland), 16-17 June 2017).* Lubline: Fundacja Instytut Spraw Administracji Publicznej, 2017. Р. 11-15.
7. Заборовський В.В., Булеца С.Б., Манзюк В.В. Індемнітет адвоката як одна з основних гарантій адвокатської діяльності. *Порівняльно-аналітичне право.* 2016. № 4. С. 287-291.
8. Заборовський В.В. Свідоцький імунітет адвоката. *Порівняльно-аналітичне право.* 2017. № 3. С. 237-240.
9. Заборовський В.В. Окремі аспекти процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. *Порівняльно-аналітичне право.* 2014. № 5. С. 408-410.
10. Заборовський В.В. Некоторые проблемные аспекты привлечения адвоката к уголовной ответственности за совершение им преступлений в соответствии с украинским законодательством. *Алтайский юридический вестник.* 2017. № 3 (19). С. 83-88.
11. Заборовський В.В. Некоторые проблемные аспекты сдачи квалификационного экзамена на получение статуса адвоката по законодательству Украины и зарубежных стран. *Право.бу.* 2017. № 2 (46). С. 107-112.
12. Заборовський В.В. Особенности процессуальной и непроцессуальной формы деятельности адвоката и их разграничение. *Правовая парадигма.* 2020. № 3 (19). С. 108-116

13. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 17.
14. Воронов А.А. Повышение профессионального уровня квалификации юристов как условие надлежащего осуществления их практической деятельности. *Актуальные проблемы деятельности подразделений УИС: тезисы Всероссийской научно-практической конференции* (г. Воронеж, 22 октября 2020). Воронеж, 2020. С. 207-210.
15. Дидык Э. М. К вопросу о квалификации адвоката -представителя в конституционном судопроизводстве. *Проблемы в российском законодательстве*. 2016. № 3. С.216-218.
16. Бакаянова Н. М. Підвищення кваліфікації адвоката у світлі реалізації принципів організації та діяльності адвокатури. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 328-331.
17. Рагулин А.В., Шайхуллин М.С. Современные проблемы и тенденции профессионального развития адвоката. *Евразийская адвокатура*. 2013. № 2(3). С.42-57.
18. Сорока М.М. Сучасні проблеми розвитку інституту адвокатури в Україні. *Українські перспективи у світовому розвитку: матеріали науково-практичної конференції* (м. Київ, 4 листопада 2016 р.). К.: Університет економіки та права «КРОК», 2016 С.111-113.
19. The Training of Judges and Legal Practitioners – Ensuring the Full Application of EU Law. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs. 2017 April, 12. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/583134/IPOL_IDA\(2017\)583134_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/583134/IPOL_IDA(2017)583134_EN.pdf)
20. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція), затверджений Рішенням Ради адвокатів України від 03.07.2021 № 63. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr063871-21#Text>
21. Іванцова А. В. Підвищення кваліфікації адвокатів як запорука надання якісної правової допомоги. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді)*. Харків: Право, 2019. С.82-84.
22. Colin J. Lawyers' Wellbeing and Professional Legal Education. *The Law Teacher*. 2008. 42(1). URL: https://www.researchgate.net/publication/230757484_Lawyers'_Wellbeing_and_Professional_Legal_Education
23. Lincoln A. National Life Foundation. Attributed in Bulletin. 11 July 1949. URL: <https://www.quotery.com/quotes/lawyers-time-advice-stock-trade>
24. Трунов И.Л. Что делать с противоправным воспрепятствованием деятельности адвоката. *Адвокат*. 2005. № 12. С. 11-18.
25. Женина М. А. Повышение профессионального уровня адвоката как способ предотвращения дисциплинарного правонарушения. *Бизнес в законе*. 2009. № 3. С. 168-171.
26. Барбашин С. Підвищення кваліфікації: чи потрібне воно адвокату? 2019. URL: <https://unba.org.ua/publications/4588-pidvishennya-kvalifikacii-chi-potribne-vono-advokatu.html?fbclid=IwAR1182247022>
27. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам від 1 серпня 1990 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_835
28. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії ВІД 25 листопада 2006 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU06301>
29. Про вступ Національної асоціації адвокатів України до Ради адвокатських та правових товариств Європи (CCBE): рішення РАУ від 4 липня 2016 року № 77. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/rishennya/2015.07.04-rishennya-77.pdf>
30. CCBE Model Scheme for Continuing Professional Training. URL: https://www.ccbe.eu/NTCdocument/en_training_ccbe_mod1_1182247022.pdf
31. Recommendation № R(2000)21 of the Committee of Ministers to member States on the freedom of exercise of the profession of lawyer, adopted by the Committee of Ministers on 25 October 2000 at the 727th meeting of the Ministers' Deputies. URL: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=533749&SecMode=1&DocId=370286&Usage=2>
32. IBA Policy Guidelines for Training and Education of the Legal Profession (Part II). Adopted by the IBA Council 23 October 2014. URL: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=1ff85676-0cdb-4ead-91c3-b533fdc79550>
33. Вільчик Т., Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. *Право України*. 2019. № 12. С. 54-69.